

ES Kopējā drošības un aizsardzības politika

Publicēts: 19.06.2021.

[Eiropas Savienības Kopējā drošības un aizsardzības politika](#) (ES KDAP) ir daļa no ES Kopējās ārējās un drošības politikas un vienlaikus arī viena no jaunākajām ES politikām. Kopš Latvijas iestāšanās ES 2004. gadā – paralēli valsts darbībai NATO politikās un aktivitātēs – KDAP ir kļuvusi par vēl vienu svarīgu pīlāru Latvijas īstenojamajā drošības un aizsardzības politikā.

Ņemot vērā mūsdienu drošības apdraudējumu pieaugumu un diskusijas par Eiropas nākotni, šobrīd notiek īpaši strauja un mērķtiecīga virzība uz ciešāku ES sadarbību drošībā un aizsardzībā. Tas pamatā izriet no 2016. gada ES Globālās stratēģijas drošībā un aizsardzībā noteiktajiem prioritārajiem virzieniem un uzdevumiem. 2022. gada martā tika apstiprināts ES Stratēģiskais kompass drošībai un aizsardzībai. Tā ir dalībvalstu izstrādāta un apstiprināta stratēģija, kas nosaka politisko ietvaru un konkrētus uzdevumus ES kopējās drošības un aizsardzības politikā nākamajiem 5–10 gadiem. Tā struktūra iedalīta 4 daļās: 1) krīžu vadība; 2) noturība; 3) spēju attīstīšana caur investīcijām; 4) partnerības. Kompasā iekļauts Krievijas karadarbības Ukrainā un tās un radīto draudu atspoguļojums, uzsvars uz stratēģisko partnerību ar NATO un paplašināts atbalsts Austrumu partneriem ar mērķi stiprināt to spējas un noturību, t.sk. pret hibrīdajiem un kiberuzbrukumiem. No vienas puses ar Kompasā ES īsteno stratēģisku rīcības kursu un palielinās spēju rīkoties autonomi. Tajā pašā laikā Kompasā uzsvērtā transatlantisko attiecību un ES-NATO sadarbības nozīme vispārējai drošībai.

2017. gada nogalē 25 ES dalībvalstis (tostarp Latvija) vienojās par ES Pastāvīgās strukturētās sadarbības (PESCO) uzsākšanu. PESCO galvenais mērķis ir ES dalībvalstu aizsardzības spēju attīstīšana un stiprināšana. Dalība PESCO paredz dalībvalstīm veikt lielākas finanšu investīcijas aizsardzībā, t.sk. ekipējuma iegādei, piedalīties PESCO projektos u.c. Kopš 2018. gada pavisam kopā ir apstiprināti 60 PESCO projekti. Detalizēta informācija par PESCO projektiem atrodama: <https://pesco.europa.eu/>

Viens no aktuālākajiem ES darba kārtības jautājumiem ir militārās mobilitātes sekmēšana ES teritorijā – gan normatīvo aktu un procedūru vienkāršošana, gan infrastruktūras pielāgošana. Šis process notiek ciešā sadarbībā ar NATO, jo militārā mobilitāte ir arī viena no ES-NATO prioritārajām sadarbības jomām. ES līmenī notiek arī aktīvs darbs aizsardzības rūpniecības sektora atbalstam, tostarp tiek veidots Eiropas Aizsardzības fonds, lai sekmētu ES dalībvalstu investīcijas kopīgā pētniecībā, tehnoloģiju izstrādē, ražošanā, kā arī sadarbību aizsardzības iekārtu kopīgā iegādē. Līdztekus ES militāro spēju attīstīšanai ES notiek aktīvs darbs pie civilo spēju stiprināšanas. 2018. gada 19. novembra ES Ārlietu padome apstiprināja secinājumus par Politiska līmeņa dokumentu KDAP civilo spēju jomā (*Civilian CSDP Compact*), kas ietver stratēģiju un 22 politiskās apņemšanās KDAP civilo spēju stiprināšanai laikā līdz 2023. gada vasarai.

Latvijas prioritātes ES drošības un aizsardzības sadarbībā

Latvija atbalsta ciešāku un koordinētāku ES drošības un aizsardzības sadarbību, jo mūsu interesēs ir vienotāka, drošības un aizsardzības jomā spējīgāka Eiropa. Latvijai īpaši svarīga ir ES militāro un civilo spēju attīstīšana, ES un tās partnervalstu noturības veicināšana pret hibrīdo apdraudējumu, stratēģiskās komunikācijas spēju stiprināšana, kiberdrošības stiprināšana, kā arī civilo spēju attīstība. Tāpat Latvijai būtiska ir ES un NATO ciešākas sadarbības veicināšanā gan politiskā, gan operacionālā līmenī, abām organizācijām papildinot viena otru spējas. Latvija iestājas par transatlantisko saišu stiprināšanu un ciešāku sadarbību drošības un aizsardzības jomā starp ES un NATO valstīm, īpaši ASV, Kanādu un Apvienoto Karalisti.

Līdz ar to Latvija turpina aktīvi piedalīties ES drošības un aizsardzības politikas īstenošanā, kur būtiska loma ir jau pieminētajai PESCO. PESCO uzsākšanu vērtējam kā nozīmīgu soli ne tikai ES drošības un aizsardzības stiprināšanā, bet arī ES-NATO praktiskās sadarbības veicināšanā un NATO spēju papildināšanā.

Latvija piedalās PESCO "Militārās mobilitātes" projektā, kas paredz militāro spēku un ekipējuma pārvietošanas procedūru

vienkāršošanu, kā arī infrastruktūras pilnveidošanu ES. Latvija ir pievienojusies arī "Pretmīnu cīņas spējas jūras autonomās sistēmas" projektam, kas paredz attīstīt autonomas zemūdens, virszemes un gaisa tehnoloģijas mīnu meklēšanai un iznīcināšanai jūrā. Tāpat piedalāmies "Integrētas autonomās sauszemes sistēmas" projektā, kuru Latvija pieteica kopā ar Igauniju un Somiju. Šī projekta mērķis ir attīstīt militāro operāciju modulārās spējas, kā arī kiberneturību, kas spētu garantēt datu integritāti un drošus sakarus. 2021. gada novembrī Latvija pievienojās vēl diviem PESCO projektiem jūras spēju jomā un kiberjomā. Projektā "Vidēja izmēra pusautonomais virsmas transportlīdzeklis (M-SASV)" tiks izstrādāts transportlīdzeklis ar vairākiem misiju moduļiem, un tas nodrošinās lielāku operatīvo elastību un apkalpes aizsardzību, ko var izmantot piekrastes operācijās, kā arī flotes darba grupām. Projekta "Kiberpoligonu federācijas (CRF)" mērķis ir uzlabot kiberjomas mācību kvalitāti, kā arī izvērst kiberjomas pētniecību un attīstību.

Lisabonas līguma ieviestās izmaiņas KDAP jomā:

Līgums paplašina ES militāros uzdevumus un ES iespējamo rīcību KDAP jomā, ietverot humanitāros un glābšanas uzdevumus, militāro konsultēšanu un palīdzību, konfliktu novēršanu un miera uzturēšanu, kaujas uzdevumus krīzes pārvarēšanai, tostarp miera atjaunošanu un stabilizāciju pēc konflikta novēršanas, t.sk. kopējas atbruņošanas operācijas.

Ievieš Savstarpējās palīdzības klauzulu. Tā uzliek savstarpējās palīdzības pienākumu bruņota uzbrukuma gadījumā, vienlaikus iekļaujot atrunu, ka tas neskar dalībvalstu drošības un aizsardzības politikas īpašās iezīmes - uzsverot saistības starp NATO dalībvalstīm, kam aliance turpinās būt par kolektīvās aizsardzības pamatu un īstenošanas forumu.

Ievieš jaunu ES Solidaritātes klauzulu (teroristisku uzbrukumu gadījumā). Solidaritātes klauzula nosaka, ka ES un tās dalībvalstis darbojas kopīgi un ievēro solidaritāti, ja kāda dalībvalsts ir teroristu uzbrukuma vai arī dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuris. Savienība mobilizē tās rīcībā esošos līdzekļus, tostarp dalībvalstu piedāvātos militāros resursus, lai novērstu terorisma draudus dalībvalstu teritorijās, aizsargātu demokrātiskās iestādes un civiliedzīvotājus no iespējamajiem teroristu uzbrukumiem, palīdzētu dalībvalstij tās teritorijā teroristu uzbrukuma gadījumā pēc tās politisko iestāžu lūguma, kā arī lai palīdzētu dalībvalstij tās teritorijā dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas gadījumā pēc tās lūguma.

KDAP paredz iespēju veidot ieinteresēto, militāri spējīgāko dalībvalstu grupas, kam jāintegrē un jāiesaista kopīgās iniciatīvās pārējās dalībvalstis. Atsevišķas dalībvalstis var:

- 1 uzņemties kāda uzdevuma izpildi visas Eiropas Savienības vārdā (padziļinātā sadarbība);
- 2 sadarboties arī militāro spēju attīstīšanas ziņā: izveidot Pastāvīgu strukturētu sadarbību (*Permanent Structured Cooperation*).

Iekļauj Eiropas Aizsardzības aģentūru KDAP juridiskajā ietvarā, pirmo reizi ietverot to līgumā. Aģentūra izveidota 2004. gada 1. jūlijā.

Paredz ātru pieeju ES budžeta līdzekļiem steidzamai Kopējās ārējās un drošības politikas iniciatīvu finansēšanai, kā arī jauna pastāvīga sākumfonda (*start-up fund*) izveides iespēju KDAP iniciatīvu īstenošanai. Fondu veidos kopīgas dalībvalstu iemaksas.

<https://www.mfa.gov.lv/lv/es-kopeja-drosibas-un-aizsardzibas-politika>